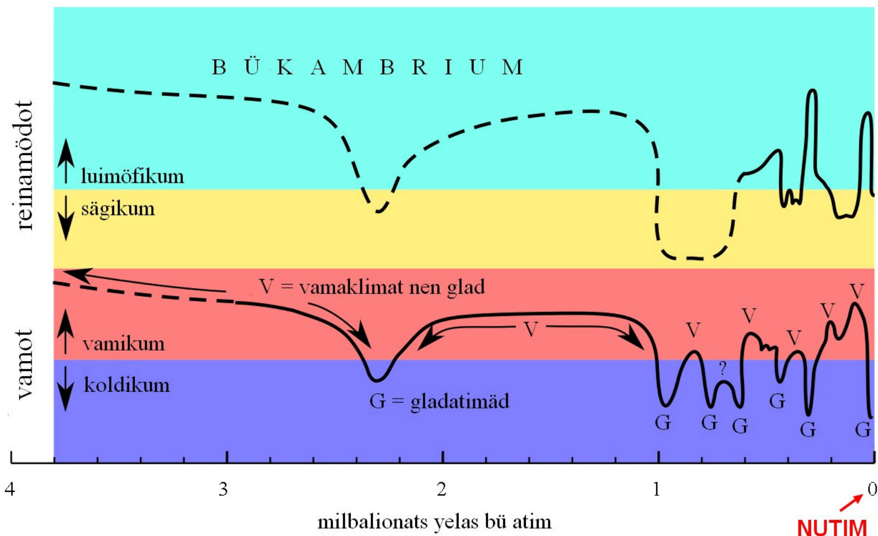

YELOD TELDEGLULID NÜM: 8 GUSTUL 2015 Pads: 57 jü 64

O Volapükaflens in vol lölik!

Nu hitüpos su lafatalaglöp nolüdik, ed in topäds ömik dido hitos so vemo, das koldülükam bosik pavipon. No kanobs votükön stomi, ye nemuiko ba mögos ad gevön seni koldüla dub konot "koldülik". Pato üf hit böladon olis, reidolsös konotili: "Vio äsepülobs jieli 'Musa'" in gased at!

Atimo liloy e reidoy mödikosi dö vamikam valöpik tala. Ye vamot su taled dü milbalionats äbinon mödo vemikum kas nu. Lifobs ün vügladatimäd, e povs binons me glad petegöls. Atos leno binon stad kösömik su tal. Kludo no sötobs kudön, bi tüpü lunüp val leodon.

Valikosi gudikün oles ed olsikanes
sedom

Hermann Philipps

‚NAPOLÉON' ÄBINOM-LI MALÄDIK TIMÜ LEKOMIP NILÜ ‚WATERLOO'?

Dil telid

Ün tim et äbinom su sömitapün näma okik. Latikumo pianiko fibikam äsüikon, no täläkta omik, ab fäga stunüköl omik ad lovelogön vali jü pats pülikün ona. Dönuamo ägivom büdis, kels äkanons nemögiko paledunön, älezedom tu mödiko täläkti nentakedik okik, viläl omik äfibikon. Pro lemödot menas, kel äküpon te volfi nämäda logotik omik, e pästorditon dub el **‚grandeur'** omik, atos äblebon nesevädik, ab in züäd nilikün omik, pösods äbinons, kels äküpälons go fümiko sümptomis donikama omik.

Tefü lekomip nilü ‚Waterloo' sevoy, das ‚Napoléon' it älabom konfidi nemödik tefü sek. *„J'avais l'instinct d'une issue malheureuse* [Älabob senäli seka badik]", reidoy in el **‚Mémorial de Sainte-Hélène'**.

Posä estudom stadädis difik militagoläda de 1815, vikonulan: ‚Grouard' kludom, das ‚Napoléon' pö preparam lekomipa äklülädom binön „krigavan zänedöfik" e dü lekomip it „taktigan zänedöfik". „Sis yels ömik' – so krütan sevärik at läükom – „fäg täläktik ela ‚Napoléon' ifibikon." E tanamü atos memükom tefü vöds mebabik, kelis ‚Napoléon' espikom lä ‚Austerlitz': *„Le général Ordener est usé; on n'a qu'un temps pour la guerre. J'y serai bon encore six ans; après quoi, moi même je devrai m'arrêter* [General: ‚Ordener' efenikom; laboy te timili pro krig. Ob ogudob tefü at nog dü yels mäl; ab posä ob it omutob stopedön]."

Cödot at no i pefümükonli in volakrig (balid); ün tim et i no eklülädos-li, das generals labü repüt gretik no äploboms ta bligäd oksik, bi äbinoms voiko ‚usé' [efeniköls]? Betikoyös te generali neläbik: ‚von Moltke'!

‚Napoléon' no äbenom-li tü del lekomipa?

Säkäd: ‚Napoléon' äbinom-li malädik, ven ädunom lekomipi nilü ‚Waterloo'? pebejäfon ün 1909 in el **‚Société médico-historique'**, efe dinädü penot fa ‚Dr. Ravarit' in ‚Poitiers', kel, posä ivätälom patis smalikün dunas lampöra ün del 18id mifätik yunula yela: 1815, edagetom kludodi at: *„Napoléon ne fut, pas plus à ce moment qu'à aucun autre, atteint d'**amnésie;** qu'il n'était pas, pendant la bataille, dans un état de torpeur intellectuelle ou physique; que jamais sa mémoire ne fut plus nette, son intelligence plus éveillée et plus lucide, son corps plus résistant à la fatigue; que la déroute ne fut point due au chef de l'armée, qui ne fut jamais davantage en possession de son puissant génie militaire* [‚Napoléon' no äbinom, ni ün timül at, ni ün timül ga votik, me **glömäl** pägleipöl; das dü lekomip, no äbinom in stad döla, u täläktik u kopik; das neföro mem okik äbinon kleilikum, sagat okik galälikum e kleilikum, kop okik sufidikum ta nenämükam; das lefug no päkodon dub General, kel neföro büo idalabom nämädiki jenidi krigik somik]."

Lautan at deimom kludo tikamagoti, das ‚Napoléon' ibinomöv malädik tü timül pemäniotöl; pladom oki sui tikädöp ot, äsä jenavan famik: ‚Henri Houssaye', kel ededietom bü tim anik säkäde penoti mastik. I ‚Houssaye' steifom ad plänedön se mödot notetas, das man, keli magoy as utan, kel pisäkuradükom dub maläd, kel äbinom nen viläl, slipöfik, e kel töbo äfägom ad bleibön seadön in säed, äplobom nog lölöfiko ta letöbids kriga, e tefü täläkt okik, äbinom nog su nivod löpik letälena okik. As blöf balida, mäniotom bevü votikos, das ‚Napoléon' ünü düps 96 äbönom oke töbo takädi düpas 20, e das äseadom su jevod dü düps plu 37.

Lio kanoy-li baiädükön ko atos temunodi maredala Linglänik: ‚Wolseley', das ‚Napoléon' äbinom in stad letarga? Niludiko temunod at stuton su pläned konulana: ‚Baudus', das lampör äbinom in stad nefäköfik, leigoäsä bü yels kil in ‚Moskva'. Maläd, keli ‚Napoléon' äsufom timü militagoläd Rusänik, äbinon: ‚dysuria', sevabo: äsufom töboti yurinavesida. Malädapubod mu dolik at äfinikon pas ün del telid steba omik in ‚Moskva'.

Lampör esufom-li nu ün neit lekomipa nilü ‚Ligny' glepädi sümik äsä in ‚Moskva'? Val, keli sevobs tefü atos, binon, das sis 1812 pubods maläda omik ejenons dönuamo, pato ün prilul e mayul yela: 1815. Döbot atosa äbinon nekäl, soäsä atos jenon pluna pö mens, kels jäfälikons löliko me vobod oksik, e no kälons legudiko dunodi leodik koapa oksik. In züäd lampöra atos äbinon valemiko sevädik. Ven ‚Thiers' äkonletom notetis pro el **‚Histoire du Consulat et de**

l'Europe' okik, reg: ‚Jerôme' de Vestfalän e militasanan, kel ädünom pö stäf valemik, änunoms ome patis difik dö atos.

Foviko ‚Thiers' penom, das ‚Napoléon' äsufom tü del lekomipa nilü ‚Waterloo' *„une indisposition assez incommode* [misauni ze neplitiki]*",* ye nes nunön natäli maläda.

‚Dr. Cabanès' nu sagom, das no ebinon maläd votik äsä hemoroids, kelis lampör äsüfom sis militagoläd Saxänik ün 1813: *„une malaise que l'Empereur maîtrisait, mais dont sa susceptibilité morale souffrait plus peutêtre que sa nature physique* [maläd, keli lampör äbemastikom, ab fa on senäl südöfik oma ba pädämükon ba plu ka stad koapik oma].*"* Tuvoy lesiami atosa pö maredal: ‚Bertrand', kel älesiom, das dols, kelis ‚Napoléon' äsufom tü del lekomipa nilü ‚Waterloo', äbinons kod, das tio laiduliko äblibom su futs, ed igo no äxänom sui jevod, ven kom oma su top seimik äbinon mu zesüdik.

Tü del 18id mebabik yunula, gol ela ‚Napoléon' äbinon vemo fikulik. Dub mod omik gola äkanoy küpön kleiliko, das äsufom doli vemik, e das step alik äflagon de om töbidami gretik. Klüliko pat at no äblebon klänik, e neflens omik ästeifoms ad givön de atos pläni ko disein ad givön komunanefe magi nog naudodikumi de tirenan, kel pälunofom so valemiko ün tim et. Pamflätans difik lesagoms, das ‚Napoléon' esufom-la nog malädi kilid, keli edagetom pö getev okik de el ‚Elba', – malädi naudodik ot, sekü kel reg: ‚François I' ideadom. Leskano, ‚Dr. Cabanès' stetom lesagi at släni, e plänedom, vio sagäd bo edavedon. Fovo steifom ad blöfön me jenöfots, das dols, kelis ‚Napoléon' äsufom, leno ekanons binön so vemiks, das äneletonsöv omi ad xänön sui jevod. Lautan ye siom, das ‚Napoléon' äbinom südöfiko in stad negönik: viläl omik ifibikon, fümäl ispadon pro nefümäl semik. Iperom okkonfidi okik, äkonfidom no plu benofäti oka. Tü del seimik äsagom grafe: ‚Mollien': *„Le Destin est changé pour moi. J'ai perdu là un auxiliaire que rien ne remplace* [Fät ecenon tefü ob. Eperob in tef et leyufi, keli nos oplaädon]*."*

Ed i latikumo su ‚St.-Helena', ven ästeifom in el **‚Mémorial'** ad blöfön, das no imekom pökis dü militagoläd lätik okik, tikod mifäta äsüikon pö om: *„Le Destin n'a pas voulu que mon œuvre s'achevat, pour consacrer la réorganisation sociale de l'Europe; il m'a conduit ici: le mystère de ses actes est impénétrable; il déjoue les méditations les plus profondes* [Fät no evilon, das vobod oba pödageton ad dadunön feafomami sogädik Yuropa; edugon obi isio: müster dunotas oka binon nedugolovik; vanükon meditis dibätikün]*."* ■

Vio äsepülobs jieli 'Musia'

Koned cogedik fa jiel 'Volha' üd 'Olga Gromyko'.
Petraduton se Rusänapük fa hiel 'Shido' ü 'Daniel Morosof'

Büo jiel 'Musia' ibinof nim konädik lifik bevü bridans[1] sevärik di 'Minsk'[2], e nu äbinof deadik.

Valikos äprimon se din et, das jiel 'Musia' jenöfo ideadof, ed äkomof lomü ob jiel 'Lisa' labü logod e lan glumiks. Ob ko jiel 'Marina' äkeliedobs ko of (kelied äbinon nekösömik, ad filmot "Krigan degkilid"* äsümölo: "Zäl kisik binon-li e dugan olsik binom-li kiöpo?" – "Edeadom, atos binon sepülamalezäl", ab snatik), ämemobs lezälo jieli 'Musia' demü dead ofik[3] dub el 'vatrushka'[4] pösodiko pibäköl, ab äzögobs sepülami jü tim latikum, ibä nifüp äbinon ed ad ödäcöpön gluni me cop, igo pro 'Musia', ävitobs.

'Musia' mükiko iseatof in flödöm jiela 'Lisa' jü florüp, büä glun ävamikon, ed äkömof lomü obs jiel 'Uzmey', pro kel vifo äjafobs lisedi jenotas kulturik, sevabo: monitam su jevod e sepülam ela 'Musia'.

'Lisa' ilüblinof eli 'Musia' obe, ed ädetevobs lü jevodalecek.

Vi! Pos lüköm äjinos obes, das florüp iprimon te tö 'Minsk' e das plödü zif, uto, kö lan ela 'Musia' ädalonöv fino takädikön, vat äbinon nog jü kien. Efe kien jevoda.

Isludobs, das 'Musia' ämeritof bosi gudikum, ägepolobs ofi ed ämemobs ofi lezälo nog balna.

"Lilolös, o Helgil!", jiel 'Lisa' äsagof begälo bü detäv, "Mögos-li, dat lüvob ofi lomü ol? Ga kikodo opolobs-li ofi usio e dönu isio? Ibä osepülobs ga kobo. Oseatof nu lomü ol, bi lümot vo no onületof obi ini lom ko jirat!"

Dü mul fovöl 'Musia' äseatof ninü flödöm obik. Semikna ätuvob ofi, ven äsukob elis 'pelmeni'. Äsufölo memi jiyunanik ä badikami mema demü bäldot (kels vedons baitoniko leigavetiks ün lifayels: 30), äreafob ini nitedäl gretik. Ämairölob päkedili kiliko peflabülöli ed ätüvob ninü on eli 'Musia' neflekovik. Ävokädob: "Takädolöd in püd!" (ba-li: "Diabö, ekö! rat deadik"?) – e vifiko ämopladob funi pödio.

Fino florüp äprimon jenöfo, igo gads äflorikons, ed äsludobs, das tim pötik äkömon, das jiel 'Musia' ölüvof yamöpi at dola, lüga, elas 'pelmeni' e bridanas künidik di 'Minsk'.

Äsumobs eli 'Musia' ed ädetävobs lü länädadom jiela 'Lisa' ad mekön loetamamiti, ad öyümätön plitikosi ko glumikos nog balna isludölo. (Änezepobs tikamagoti ad vinigedön primo eli 'Musia', ab neveräto!)

---

* Filmot ma buk: "Eaters of the Dead" fa hiel Michael Crichton

In länäd, posä ifomobs sepülamagolädi, äküpobs, das jiel 'Lisa' no älabof jüpi. Älabof te cüdi, fodi e räki.

Ämutob givön jiele 'Lisa' jüpi obik se päkemaspad tooda, flego-viki.

Änükömobs fagikumo ini fot, ed ätuvobs ko löf topi bevü loxals ifloröl e mügäts – vemiküno meritiki pro el 'Musia'. Alan obas äsagof lobaspikädi fäküköl pötü dead. Poso ädunobs jüpodis tel, ed äbrei-kobs jüpi – pö stab ona, sodas öbinos fasilikum ad fimekön sepüli me fod.

Nu äsludobs, das fät it no idälon obes ad dunön pöli ed äflagon obes funifefilükami.

Obis dönu iküpölo, himatan jiela 'Lisa' bosilo ägrünikom, e ven älilom dö funifefilükam, fümäliko äjelom loetamaparati dub koap okik. No äflagedobs bosi laidulo, ägolobs pödü dom, äfiledobs us sepülamafili ed äpladobs eli 'Musia' sui on.

Süpo äjinos, das if no imutobsöv vinigedön eli 'Musia', tän nemuiko imutobsöv säflödön ofi.

Labob flödömi gudik, ön nem 'Liebherr', kel ai paproädon ad vobön muiko.

Jiel 'Musia' äseatof ninü fil, äsvo bimül nepefiledöl di 'Moses', e te go bosilo päsmeitof ed äsmokof. Bridans sevärik di 'Minsk' älogedons ofi in jeik saludik, sekü kod kelik no äküpons pubi lefoga mistomülik ä leklärika, kel jiniko id älükripon pötü sepülam ela 'Musia'. Ekö! ven jirat mifätik äprimof ad jonülön malis takädikama, süpo ästuros löpao, sodas fads valik klotas obsik äluimikons a timül i cibs valik ninü fil äluimikons.

KILIDNAEDO bridans sevärik di 'Minsk' ästebedons reinafini in kav, äkripons plödio e dönu äfiledons fili.

Kilidnaedo lefog ägekömon ed ädrenon demü 'Musia' me krokodadrens.

Sepülam äfinikon te in soar latik, ven obs it äblägikobs demü smok lelölo ed äkanobs ni drenön ni smilön.

YE GA ÄFISEPÜLOBS ELI 'MUSIA'!!!!

Sis tim et spiket[6] benosevädik pasagon fa muds bridanas sevärik di 'Minsk' ön mod sököl: "Äsepülobs eli 'Musia', ädasleitobs tiraharmonömis[7] tel". ■

Noets

1 Bridans – efe ratibridans.

2 El ‘Minsk’ binon cifazif Belarusäna.

3 Ämemobs lezälo… demü dead ofik – Slavans, äsi nets mödik, labons kösömotis deadanagaläda. Ma vönaoloveikod, mutoy memön deadani dub fidam e drin (natikos, das no memoy somo nimi; te löfilans nimas dunons in mod at). Fid kösömik binon bakotem.

4 El ‘vatrushka’ – bakotil klöpik labü hog zänodo, kel ninädon kördi ud eli ‘jam’ ü ‘Konfitür’ (Rusänapüko: ‘varenye’).

5 Els ‘pelmeni’ – mitaglöpils Rusänik. Binons dileds mita, kels pavilupons in pest e kukons in vat.

6 Spiket rigädik binon: “Äsepülobs lümoti, ädasleitobs tiraharmonömis tel”. Atos binon cog künidik, bi tiraharmonömön kösömiko dü zäls fredik, as sam: matikamazäl. Geb tiraharmonömas jonön, das dead lümota efredükon mödikanis. Ed emutoy vemo fredön ad breikön noe musigömi bal, abi teli! (Ma spikets e kanits Rusänik lümot ai binof vom badik.)

7 Tiraharmonöm – sevabo: el ‘Akkordeon’ üd ‘accordeon’ Rusänik (Rusänapüko: ‘bayan’).

Lenseidot

Binos gudikum ad logön balna, kas lilön tumna.

Tiraharmonöm (el ‘bayan’)

1 bladöm
2 küired gretik pro nam nedetik
3 diläd detik truka
4 klavemastab
5 küired pro nam detik
6 klavem detik
7 diläd nedetik truka
8 küired smalik pro nam nedetik
9 klavem nedetik

Mügät Lily of the valley, Maiglöckchen, Convallaria majalis

Els 'pelmeni'

Loxal shamrock, Sauerklee, Oxalis acetosella

El 'vatrushka'

Vöds nog aniks in koned löpik pegeböls (Lingl.; Deut.; *IALA* – üf defon)

bridan breeder; Züchter; elevator.
cibs chips; Schnipsel; morsellos
cüd axe; Beil; hacha.
fäküköl moving; ergreifend; emotive.
flödöm freezer; Gefriergerät; apparato frigorific.
fod scythe; Sense; falce.
jüp spade; Spaten; pala.
päkemaspad boot; Kofferraum; coffro.
räk rake; Harke; rastrello.

● ●

KORÄKOT TEFÜ GASED YULULA

Reidan äküpom tradutodi dotabik vöda: “**tufen**”. Säkäd tefon Linglänapüki:

Pad: 56, vödalised: overfatigue → overtiredness.